

Žmogiški jausmai meistriškai susipina
su socialinėmis problemomis, o
Margareta Heil yra viena originaliausių
Viktorijos laikų literatūros herojų.

*Šiaurė
ir Pietūs*

TAUSMŲ KLASIKA

ELIZABETH
GASKELL

*Šiaurė
ir Pietūs*

ELIZABETH
GASKELL

Romanas

 svajonių knygos

Vilnius
2019

Išvysti pasaulį ši istorija turėjo „Namų skaitiniuose“, todėl buvo parašyta laikantis tam tikrų sąlygų, įprastų savaitraščių publikacijoms: suskirstyta griežtai nustatytos apimties dalimis, kad būtų vis pakurstomas skaitytojų susidomėjimas. Nors šios sąlygos buvo visai lengvos, autorei nepavyko rutulioti istorijos taip, kaip buvo sumaniusi iš pradžių, juoba pasakojimui artėjant prie pabaigos, kai teko pagreitinti įvykių eigą. Siekiant ištaisyti šiuos akivaizdžius trūkumus, buvo įterpti kai kurie nedideli epizodai ir pridėti keli nauji skyriai. Drauge su šiais trumpais paaiškinimais pateikiu knygą skaitytojų teismui.

Maloningai pažvelk į šį varganą žmogų.

Ir būk atlaidus jo darbo vaisiams.

TURINYS

I	Priešvestuvinis šurmulyš	9
II	Rožės ir erškėčiai	19
III	Neskubėk ir būsi pirmas.....	26
IV	Abejonės ir kliūtys.....	36
V	Sprendimas.....	47
VI	Atsisveikinimas.....	59
VII	Naujos vietos ir nauji žmonės.....	65
VIII	Namų rūpesčiai	73
IX	Persirengti arbatai	82
X	Grūdintas plienas ir auksas.....	87
XI	Pirmieji įspūdžiai.....	95
XII	Rytiniai vizitai.....	103
XIII	Gaivaus oro gurkšnis	109
XIV	Maištas	116
XV	Darbdaviai ir darbininkai.....	122
XVI	Mirties šešėlis.....	137
XVII	Kas tas streikas?.....	145
XVIII	Simpatijos ir antipatijos	154
XIX	Angelo apsilankymas.....	163
XX	Žmogus ir džentelmenas.....	174
XXI	Tamsi naktis.....	183
XXII	Smūgis ir jo padariniai.....	191
XXIII	Klaidos	204
XXIV	Klaidos ištaisytos.....	211
XXV	Frederikas.....	217
XXVI	Motina ir sūnus.....	227

XXVII	Natiurmortas su vaisiais.....	233
XXVIII	Paguoda.....	240
XXIX	Saulės spindulys.....	257
XXX	Pagaliau namie.....	264
XXXI	Ar pamiršti seną pažintį?	276
XXXII	Nesėkmė	287
XXXIII	Ramybė.....	292
XXXIV	Melas ir tiesa	297
XXXV	Atpirkimas.....	302
XXXVI	Sajunga – ne visada jėga	316
XXXVII	Žvilgsnis į Pietus	327
XXXVIII	Pažadai įvykdyti.....	337
XXXIX	Draugystės užuomazgos	351
XL	Nesutarimai.....	360
XLI	Kelionės pabaiga.....	374
XLII	Viena! Visai viena!.....	386
XLIII	Margareta išvažiuoja.....	397
XLIV	Palengvėjimas, bet ne ramybė.....	406
XLV	Ne vien sapnas.....	417
XLVI	Praeitis ir dabartis.....	420
XLVII	Neįveikiamas troškimas	439
XLVIII	„Kad taip pranykus amžiams“	445
XLIX	Ramybės dvelksmas.....	452
L	Permainos Miltone	458
LI	Susitikimas	468
LII	„Debesys išsisklaidė“	475

I

PRIEŠVESTUVINIS ŠURMULYS

Pamergino, vedė ir viskas.

– Edita! – tyliai pašaukė Margareta. – Edita!

Kaip Margareta ir tikėjosi, Edita buvo užmigusi. Susirietusi į kamuo-
liuką ji gulėjo ant sofos svetainėje Harlio gatvėje ir atrodė žaviai vilkė-
dama baltą muslino suknelę su žydrais kaspiniais. Jeigu Titanija* būtų
apsirengusi balta muslino suknele su žydrais kaspiniais ir prisnūdusi
svetainėje ant tamsiai raudonos damasko sofos, ji atrodytų lygiai kaip
Edita. Margareta gėrėjosi pusseserės grožiu. Jos augo drauge ir aplink-
niai ne kartą gyrė Editos dailumą, tačiau Margareta apie tai nesusimąs-
tydavo ligi pastarųjų dienų, kai grėsmė greitai netekti draugės, regis,
sustiprino Editos skleidžiamų kerų galią. Merginos kuždėjosi apie ves-
tuvines sukneles ir apie jungtuvių ceremoniją. Apie kapitoną Lenoką
ir apie tai, kaip jis nupasakojo Editai būsimą jos gyvenimą Kerkyros sa-
loje, kur įsikūręs jo pulkas. Dar apie tai, kaip sunku tinkamai prižiūrėti
pianiną (šį darbą Edita, atrodo, laikė visų baisiausiu vedybinio gyve-
nimo išmėginimu), ir apie sukneles, kurias privalu pasisiūdinti iki me-
daus mėnesio Škotijoje. Galų gale kuždesys ėmė slopti ir po kurio laiko
Margareta pamatė, kad, nepaisydama šurmulio gretimame kambaryje,

* Titanija – viduramžių folkloro fėjų karalienė, Oberono žmona (čia ir toliau –
vert. pastabos).

Edita susisuko į muslino, kaspinų ir šilkinų garbanų kamuoliuką ir užmigo ramiu popiečio miegu.

Margareta norėjo pasikalbėti su pussesere ir apie savo planus bei svajones, apie būsimą gyvenimą kaime, pastoriaus namuose, kur gyveno jos tėvas ir motina ir kur ji leisdavo neužmirštamam atostogam, nors pastaruosius dešimt metų tetos Šou namai buvo laikomi ir jos namais. Tačiau kai nebeliko klausytojos, apie laukiančias gyvenimo permainas jai, kaip ir anksčiau, teko mąstyti tyloje. Šios mintys buvo malonios, nors temdomos apgailėstajam šešėliui: merginai buvo liūdna neapibrėžtam laikui skirtis su gerąja teta ir brangia pussesere. Jai smagiai mintijant apie svarbias priedermes, užgulsiančias vienintelės Helstono pastoriaus dukters pečius, ausis pasiekė pokalbio nuotrupos iš gretimą kambario. Teta Šou šnekučiausi su penkiomis ar šešiomis damomis, kurios šiandien atvyko pietų ir kurių vyrai vis dar sėdėjo valgomajame. Jos buvo artimos šeimos bičiulės, kaimynės ir ponija Šou vadino jas draugėmis, nes su jomis pietaudavo dažniau negu su kitais žmonėmis, be to, jeigu jai su Edita ko nors iš jų prireikdavo arba, atvirkščiai, ko nors prireikdavo joms, ir vienos, ir kitos nesidrovėdamos apsilankydavo prieš pietus. Šios damos su savo vyrais buvo pakviestos atsisveikinti pietų, iškeltų artėjančių Editos jungtinių progų. Iš pradžių Edita šio susibūrimo nenorėjo, nes ši vakarą paskutiniu traukiniu turėjo atvykti kapitonas Lenoksas. Tačiau, nors ir išpaikinta, ji buvo per daug nerūpestinga ir tingi užsispirti, tad nusileido motinai, paaiškėjęs, jog pietūs bus gana kuklūs, nors ponija Šou užsakė madingiausių šį sezoną gardėsių. Edita tik sėdėjo atsilošusi į kėdės atkalnę, atsainiai knebinėjo lėkštėje maistą ir žvelgė oriu išsiblaškiusiu žvilgsniu, kol visi aplinkui mėgavosi sąmojais, žarstomais pono Grėjaus, džentelmeno, kuris per kviestinius ponios Šou pobūvius visada sėdėdavo stalo gale ir prašydavo Editos paskambinti svetainėje pianinu. Šiandien ponas Grėjus buvo puikios nuotaikos ir džentelmenai užsibuvo apačioje ilgiau nei visada. Todėl Margaretai ir pavyko nugirsti damų pokalbio nuotrupas.

– Aš pati užtektinai prisikentėjau. Ne, negaliu sakyti, kad visai nebuvau laiminga su vargšu brangiuoju generolu, vis dėlto amžiaus skir-

tumas – didelė kliūtis laimei. Todėl tvirtai nusprendžiau: Editos gyvenime neturi būti atsitiktinumų. Žinoma, numaciau, kad brangioji mano mergytė gali ištekėti taip anksti. Tiesą sakant, net buvau įsitikinusi: ji ištekės nesulaukusi devyniolikos. Mane aplankė tikra nuojauta, kai kapitonas Lenoksas... – Ūmai tetos balsas virto šnabždesiu, tačiau Margareta nesunkiai papildė ko neišgirdusi. Tikroji meilė Editą aplankė be jokių kliūčių. Ponia Šou, pasak jos pačios, pakluso nuojautai ir labai skubino vestuves, nors daugelis pažįstamų pranašavo Editai, jaunutei ir dailiai pavaldėtojai, kur kas prašmatnesnę partiją. Tačiau ponია Šou pareiškė, esą vienintelis jos kūdikis privalo ištekėti iš meilės, ir reikšmingai atsidūsėjo – suprask: jai pačiai tokia laimė nebuvo skirta. Ponia Šou mėgavosi mintimis apie artėjančias vestuves net labiau nei jos duktė. Ne, negali sakyti, kad Edita nebuvo įsimylėjusi, tačiau patogus namas Belgravijoje* jai, žinoma, buvo labiau prie širdies nei nepaprastas gyvenimas Kerkyroje, kurį jai piešė kapitonas Lenoksas. Mintys apie priedermes, keliančios Margaretai tokį neapsakomą įkvėpimą, vertė Editą virpėti: viena vertus, iš malonumo, kurį teikė švelnaus mylimojo įkalbinėjimai, kita vertus, todėl, kad mergina nenorėjo netekti įprasto komforto. Tačiau jeigu dabar atsirastų žmogus, turintis puikius namus, puikią padėtį ir dar puikų titulą, Edita vis dėlto atsispirtų pagundai ir liktų ištikima kapitonui Lenoksui. Tiesa, vėliau jai gal ir kiltų šiokių tokių abejonių ir prastai slepiamų apgailėstavių, kad kapitonui Lenoksui nepavyko įkūnyti tobulybės. Šiuo požiūriu ji – tikra savo motinos duktė, motinos, kuri ištekėjo už generolo Šou vien iš pagarbos jo reputacijai ir padėčiai ir daugybę metų be perstojo, nors ir tyliai, apraudojo savo gyvenimą su nemylimu žmogumi.

– Jos kraičiui aš netaupau, – vėl išgirdo Margareta. – Ji turi nuostabių indišku šalių ir šalikų. Juos padovanojo man generolas, bet aš jų niekada nenešiosiu.

– Ji laimės kūdikis. – Margareta atpažino ponios Gibson balsą. Šiai ledi pokalbis rūpėjo labiau nei kitoms, nes viena iš jos dukterų ištekėjo

* Belgravija – prabangus Londono rajonas netoli Haid Parko.

vos prieš kelias savaites. – Helena svajoto apie indišką šalį, bet kai sužinojau, kokios beprotiškos sumos už jį prašo, buvau priversta dukteriai atsakyti. Ji pavydės sužinojusi, kad Edita turi indiškų šalių. Kokie jie? Iš Delio? Su tuo nuostabiu siauru kraštelium?

Margareta vėl išgirdo tetos balsą, bet šįkart jis nuskambėjo taip, tarsi ji būtų pakilusi iš krėslo ir stovėtų stebilydamasi į svetainės prieblandą.

– Edita! Edita! – pašaukė ji ir nutilo lyg nuvarginta tokių pastangų.

Margareta žengė į priekį.

– Edita miega, teta Šou. Gal aš galiu kuo nors pagelbėti?

Visos damos ėmė aikčioti: „Vargšas kūdikis!“ Suamsėjo net kambarinis šunelis ant ponios Šou rankų, tarsi ir jis būtų susijaudinęs.

– Ša, Pupa! Kokia nepaklusni mergytė! Pažadinsi savo šeimininkę. Norėjau paklausti Editos, ar ji negalėtų paprašyti, kad Niuton atneštų čia indiškus šalius. Margareta, brangioji, gal galėtum tu?

Margareta nuėjo į senąjį vaikų kambarį antrame aukšte, kur Niuton dėliojo vestuvėms skirtus nėrinius. Kol ji, nepraleidusi malonumo paniurnėti, išpakavo šalius (svečiams jie būdavo rodomi po keturis ar penkis kartus per dieną), Margareta nužvelgė vaikų kambarį, pirmąjį šių namų kambarį, su kuriuo ji susipažino prieš devynerius metus, kai ją, dar visai laukinukę, atvežė čia, kad viskuo – kambariu, žaislais, pamokomis – dalytųsi su pussesere Edita.

Margareta prisiminė nykų vaikų kambarį, kuriame karaliavo rūsti ir ceremoninga auklė, nuolat tikrinanti, ar rankos ir drabužiai švarūs. Prisiminė, kaip pirmą kartą čia gėrė arbatą, atskirai nuo tėvo ir tetos, kurie pietavo kažkur apačioje, begalinėse gelmėse; ji pati buvo tarsi dangaus aukštybėse (taip atrodė mažajai Margaretai), o jie – žemės gelmėse. Namie, prieš apsigyvenant Harlio gatvėje, vaikų kambarį jai atstojo motinos drabužinė. Kaimiškame name Margareta visada pusryčiaudavo su tėvu ir motina. Aštuoniolikmetė mergina aiškiai prisiminė, koks skausmas tą dieną draskė devynmetės mergaitės širdį. Prisiminė, kaip pirmąją naktį slėpė galvą po antklode ir kaip auklė liepė neverkti, kad nedrumstų ramybės panelei Editai. Ji vis tiek verkė, taip pat graudžiai ir nepaguodžiamai, bet jau tyliau, kol naujoji didinga ir miela teta paleng-

va užlipo laiptais į viršų drauge su ponu Heilu, užsimaniusi pamatyti savo miegančią dukrytę. Tada mažoji Margareta aprimo ir, apsimetusi miegančia, stengėsi gulėti tyliai ir neliūdinti tėvo, nes atvirai sielvar-tauti buvo nevalia – juk namie jie prisikūrė tiek vilčių ir planų, įdėjo tiek išradingumo, kol jos drabužiai buvo pritaikyti prie naujų, ypatingų aplinkybių ir kol tėtis galėjo palikti savo parapiją ir kelioms dienoms atvykti į Londoną.

Dabar jai patiko senasis vaikų kambarys, nors jis buvo jau nebe toks. Margareta apsidairė apgailėstaudama, kad po trijų dienų teks palikti jį visiems laikams.

– Ak, Niuton! Manau, mes visos gailėsimeės palikusios šį mielą seną kambarį! – pasakė ji.

– Tiesą sakant, panele, visos, išskyrus mane. Mano akys jau ne taip aiškiai mato kaip kadaise, be to, čia toks prastas apšvietimas, kad adyti nėrinius galiu tik prie lango, o ten visada traukia baisiausias skersvėjis, kuris bet ką galėtų peršaldyti ir numarinti.

– Na, Naplyje tau tikrai nestigs nei šviesos, nei šilumos. Savo rank-darbi galėsi užbaigti ten. Ačiū, Niuton, šalius aš pati nunešiu į apačią – matau, tu užsiėmusi.

Leisdamasi laiptais žemyn Margareta kvėpė aštrų rytietišką jų aro-matą. Teta paprašė, kad Margareta parodytų šalius viešnioms, nes Edi-ta vis dar miegojo. Ilgos ryškių audinių klostės būtų paskandinusios miniatiūrinę Editą, bet gražiai gludo prie aukštos, puikiai sudėtos jos draugės figūros, paryškintos juoda šilko suknele, kurią ji vilkėjo gedė-dama tolimo giminaičio. Tyli ir nuolanki Margareta stovėjo po pačiu sietynu, kol teta taisė klostes. Netyčia pasukusi galvą mergina išvydo savo atspindį veidrodyje viršum židinio ir nusišypsojo sau ir savajam princesės apdarui. Ji švelniai lietė šalius, mėgavosi jų minkštumu ir ryškiais raštais. Jai patiko atrodyti taip prašmatniai, mergina džiaugėsi tuo lyg vaikas. Tą akimirką atsidarė durys ir įžengė Henris Lenoksas. Kelios damos žengtėlėjo atakupstos tarsi susigėdusios savo moteriško domėjimosi apdariais. Ponia Šou ištiesė sveičiui ranką. Margareta sto-vėjo visiškai rami manydama, kad galbūt dar bus reikalinga. Tačiau

žvilgtelėjusi į poną Lenoką jo veide išvydo užuojautą ir labai dėl to nustebė.

Ponas Lenoksas negalėjo ateiti pietų, todėl teta Šou ėmė klausinėti jį apie brolių – jaunikį, apie seserį – pamerę, kuri turėjo atvykti į vestuves iš Škotijos, ir apie kitus Lenokų šeimos narius. Margareta suprato, kad jos paslaugų daugiau neprireiks, ir ėmėsi kalbinti kitas viešias, apie kurias jos teta iškart pamiršo. Neilgai trukus, markstydamasi ir raukydamasi nuo ryškios šviesos, purtydama šiek tiek susitaršiusias garbanas, iš svetainės tarsi ką tik prabudusi Miegančioji gražuolė išėjo Edita. Nors apsimiegojusi, ji instinktyviai pajuto, kad dėl Lenokso privalo prabusti. Turėjo daug ko paklausti apie brangiąją Džanetą, būsimąją mošą, kurios ligi šiol nebuvo mačiusi ir apie kurią kalbėjo su tokiu neslepiamu susižavėjimu, kad Margareta būtų pajutusi pavydą priešininkei, jeigu nebūtų buvusi tokia išdidi. Vis labiau pasinerdama į tetos ir viešnių pokalbį Margareta pastebėjo, kaip Henris Lenoksas žvilgčioja į tuščią kėdę šalia jos, ir suprato: kai tik Edita liausis jį klausinėti, jis čia atsisės. Mergina nebuvo įsitikinusi, ar ši vakarą jis pasirodys tetos Šou svetainėje. Jo apsilankymas Margaretai buvo staigmena. Dabar ji neabejojo, kad laukia malonus vakaras. Jiems abiem patiko beveik tie patys dalykai. Ir tikrai, Henris neilgai trukus priėjo. Mergina pasitiko jį atvirai šypsodamasi, be jokio baikštumo ar sumišimo.

– Matau, jūs visos užsiėmusios moteriškais reikalais. Jie labai skiriasi nuo mano veiklos – teisės mokslo. Šalių matavimasis nelabai panašus į testamentą sudarymą.

– Įsivaizduoju, kaip šaipėtės mus užklupęs. Tačiau indiškai šaliai iš tiesų labai gražūs.

– Žinoma. O jų kainos taip pat įspūdingos.

Pasirodė džentelmenai, kambarys prisipildė balsų gaudesio.

– Šie kviestiniai pietūs jums paskutiniai, tiesa? Iki ketvirtadienio jokių priėmimų daugiau nebus?

– Ne. Manau, po šio vakaro visi nusiramins. Jau kelios savaitės esu be poilsio. Galų gale mums visiems reikia atsikvėpti – jau baigėme ruošti svarbiajam įvykiui. Labai dėliaugiuosi, kad mudvi su Edita turėsime laiko pamąstyti.

– Dėl jos nesu įsitikinęs, bet įtariu, jog jūs tikrai džiaugsitės. Kai mačiau jus pastarąjį kartą, buvote pernelyg pasinėrusi į pašalinius rūpesčius.

– Taip. – Margareta liūdnai linktelėjo prisiminusi amžiną jaudulį dėl niekniekių, nesibaigiantį jau gerą mėnesį. – Nuostabu, nejaugi prieš vestuves visada tiek daug rūpesčių, o gal kartais vestuvės gali būti tylios ir ramios?

– Na, nebent Pelenės krikštamotė fėja mostelėtų burtų lazdele ir iš niekur atsirastų kraitis, vestuvių pokylis ir kvietimai, – šypsodamasis atsakė ponas Lenoksas.

– Nejaugi tos iškilmės tokios būtinos? – paklausė Margareta.

Neapsakomas nuovargis, sukeltas visos šios jau šešias savaites truncančios prieššventinės ruošos, kurios Edita ėmėsi vien norėdama padaryti išpūdį aplinkiniams, griūte užgriuvo Margaretą ir ji labai norėjo pasikalbėti apie malonias ir tylias vestuves.

– Žinoma, – kur kas rimtesniu balsu atsakė Henris. – Esama formalumų ir ceremonijų, kurių būtina paisyti ne tiek dėl savo malonumo, kiek stengiantis nesukelti apkalbų. O kokių vestuvių norėtumėte jūs?

– Na, nesu apie tai daug galvojusi. Norėčiau, kad būtų gražus saulėtas rytas ir aš eičiau į bažnyčią medžių pavėsyje. Nenorėčiau daug pamergių, nenorėčiau didžiulio pokylio. Esu griežtai nusistačiusi prieš visus šiuos formalumus, kurie pridarė man tiek rūpesčių.

– Nemaniau, jog jūs tokia. Jums tinka didingas paprastumas.

Jo žodžiai Margaretai ne itin patiko. Merginą jie sukrėtė netgi labiau nei prisiminimai apie ankstesnius jų pokalbius, kai Henris mėgindavo aptarinėti jos charakterį ir įpročius. Ūmai ji pertraukė jo kalbą ir tarė:

– Mieliau pėstute nueičiau į Helstono bažnyčią, nei dardėčiau karieta gatvės grindiniu iki Londono bažnyčios.

– Papasakokite man apie Helstoną. Dar nesate išsamiai jo nupasakojusi. Norėčiau susidaryti šioki tokį išpūdį apie vietovę, kur gyvensite, kai namai Harlio gatvėje ištuštės. Pirmiausia kas yra tas Helstonas – kaimas ar miestas?

– Viso labo kaimelis. Nemanau, kad jį būtų galima pavadinti kaimu.

Ten yra tik bažnyčia ir šalimais žalumoje skendi keli namai, veikiau trobelės. Visur auga rožės.

– Dar reikėtų pridurti, jog jos žydi kiaurus metus, ypač per Kalėdas, ir paveikslas bus užbaigtas, – pasišaipė jis.

– Ne, – suirzusi paprieštaravo Margareta. – Aš nepiešiu paveikslu. Tik mėginu nupasakoti, koks iš tikrųjų yra Helstonas. Jums nereikėjo taip sakyti.

– Atleiskite, – nusišypsojęs atsiprašė Henris. – Tačiau jūsų apibūdinimas kaimelis labiau primena vietovę iš pasakos.

– Taip ir yra, – karštai atsišaukė Margareta. – Lyginant su Niu Forestu, visos kitos mano matytos Anglijos vietos atrodo rūsčios ir proziškos. O Helstonas primena kaimą iš vieno Tenisono eilėraščio. Tačiau aš daugiau nesakysiu nė žodžio. Jūs tik pasijuoksite iš manęs.

– Pažadu nesijuokti. Bet matau, jūs labai ryžtinga. Papasakokite man apie savo namus, norėčiau daugiau apie juos sužinoti.

– Aš negaliu nupasakoti savo namų. Namai kaip namai ir aš nepajėčiau žodžiais perteikti jų žavesio.

– Ką gi, paklūstu jūsų valiai. Šiandien jūs gana rūsti, Margareta.

– Kodėl? – paklausė ji ir žvilgtelėjo į Henriį savo didžiulėmis akimis. – Nežinojau, kad esu tokia.

– Aš nevykusiai leptelėjau ir dabar jūs nebeapasakosite man nei apie Helstoną, nei apie savo namus, nors aš labai norėčiau apie juos sužinoti. Ypač apie namus.

– Bet aš tikrai negalėčiau papasakoti jums apie savo namus. Nemačiau, jog apie tai reikia kalbėti, juk ir pats žinote.

– Na, tai papasakokite, ką ten veikiate, – šiek tiek padelsęs paprašė jis. – Čia jūs skaitote arba mokotės, kitaip sakant, iki vidurdienio lavinatė pro tą. Iki pietų einate pasivaikščioti, tada važinėjate kariataitė su teta ir kažką veikiate vakarais. O dabar prisiminkite, kaip leidžiate dienas Helstone. Jodinėjate, važinėjate ar einate pasivaikščioti?

– Einu pasivaikščioti. Mes neturime arklio, neturi ir tėtis. Jis pėsčiomis lanko net toliausiai gyvenančius parapijiečius. Pasivaikščiojimai – nuostabus dalykas ir mums būtų gėda važinėti kariataitė, juoba jodinėti.

– Ar daug dirbate sode? Mano galva, šis užsiėmimas labai tinka jaunoms damoms kaime.

– Nežinau. Deja, nemėgstu tokio sunkaus darbo.

– Šaudote iš lanko, rengiate išskylas, žaidžiate kamuoliu?

– Oi, ne, – nusijuokė ji. – Tėčio gyvenimo būdas labai kuklus. Net jeigu tokios pramogos būtų rengiamos, vargu ar prie jų dėčiausi.

– Supratau, jūs nieko nepasakosite. Taip ir sakykite, kad neketinate to daryti. Bet aš iki atostogų pabaigos ruošiuosi jus aplankyti ir pažiūrėti, ką ten veikiate.

– Tikiuosi, taip ir bus. Tada pats pamatysite, koks nuostabus Hels-tonas. Jau turiu eiti. Edita žada groti, o aš ganėtinai nusimanau apie muziką, kad galėčiau versti jai lapus. Be to, tetai Šou nepatiks, jog mudu taip ilgai kalbamės.

Edita skambino puikiai. Įpusėjęs pjesę, durys prasivėrė ir ji pamatė nedrįstantį įeiti kapitoną Lenoką. Edita liovėsi skambinti ir puolė iš kambario, palikusi sutrikusią ir raudonuojančią Margaretą aiškinti svečiams, kas privertė ją taip ūmai išlėkti. Kapitonas Lenoksas atvyko anksčiau, nei tikėtasi, o gal jau taip vėlu? Visi puolė žvilgčioti į laikrodžius, nusistebėjo ir ėmė skirstytis.

Tada visa švytėdama iš pasitenkinimo sugrįžo Edita, droviai ir drauge išdidžiai vesdamasi už rankos aukštą dailų kapitoną. Brolis paspaudė jam ranką, o ponia Šou, kaip visada, pasveikino jį nuoširdžiai ir svetingai, tačiau jos balse pasigirdo liūdnos ir netgi graudžios gaidelės – ilgamečio įpročio laikyti save nenusisėkusios santuokos auka atgarsiai. Tačiau dabar, kai generolas pasimirė, jos gyvenimas buvo visai neblogas, nors nestokojantis rūpesčių ir nerimo. Pastaruoju metu ponia Šou pradėjo būgštauti dėl savo sveikatos. Vos pagalvojusi apie tai imdavo nervingai kosčioti. Kai kurie paslaugūs daktarai patarė tai, apie ką ji svajojo, – praleisti žiemą Italijoje. Ponia Šou, kaip ir daugelį žmonių, kartkartėmis apimdavo stiprūs norai. Bet ji nieko nemėgo daryti atvirai, pakludama savo valiai ir pomėgiams. Buvo linkusi elgtis taip, kaip reikaludavo ir pageidaudavo kiti, ir nuolatos šiam savo polinkiui nuolaidžiaudavo. Ponia Šou be perstojo tikindavo save paklūstanti žiaurioms

išorės aplinkybėms ir tada galėdavo liūdėti ir skųstis, nors iš tikrųjų visada elgdavosi taip, kaip norėdavo pati.

Ji dūsaudama pradėjo pasakoti kapitonui Lenoksui apie priverstinę savo kelionę. Šis jautė pareigą pritarti viskam, ką sako būsimoji uošvė, ir paslapčia ieškojo akimis Editos, kuri dengė stalą ir paliepė tarnams atnešti įvairiausių skanėstų, nors jis ir teigė pavakarieniavęs vos prieš dvi valandas.

Ponaitis Henris Lenoksas stovėjo atsirėmęs į židinį ir smaginosi stebėdamas šeimos sceną. Jis, vienintelis negražus savo nepaprastai gražios šeimos narys, buvo labai panašus į brolių. Atrodė protingas, išvalgus ir energingas. Margareta klausė savęs, apie ką jis galvoja šiek tiek sarkastiškai stebėdamas jiedvi su Edita. Beje, sarkazmą sukėlė ponios Šou pokalbis su jo broliu ir nebuvo nukreiptas į merginas. Priešingai, Henriui buvo malonu stebėti dvi pusseseres, dengiančias stalą. Edita nusprendė viską padaryti pati. Ji buvo gerai nusiteikusi ir džiaugėsi rodydama sužadėtiniui, kaip puikiai susidoros su kario žmonos vaidmeniu. Pamačiusi, kad vanduo arbatinyje atvėso, mergina paliepė atnešti didelį arbatinį. Perėmė jį virtuvės tarpduryje ir pamėgino nešti, bet jai buvo per sunku. Edita įžengė gaudydama orą; ant muslino suknelės juodavo dėmė, o nuo arbatinio rankenos ant mažutės baltos rankos liko rėžis, kurį ji lyg sužeistas vaikas atkišo kapitonui Lenoksui ir, žinoma, sulaukė įprastos tokiomis atvejais paguodos. Margareta vikriai įdegė spiritingą viryklėlę; viryklėlė buvo labai patogi čia, bet ne karo stovykloje, kurioje Edita ruošėsi praleisti savo vedybinį gyvenimą.

Po šio vakaro vėl atsinaujinęs šurmulyš baigėsi tik per vestuves.

II

ROŽĖS IR ERŠKĖČIAI

*Per švelnią žalią medžių šviesą,
Samanų kilimu, kuriuo praėjo tavo vaikystė;
Prie tavo namų, iš kurių pirmą kartą
Su meile pažvelgei į vasaros dangų.*
Felicitja Hemans

Margareta važiavo namo su tėvu, kuris buvo atvykęs į Londoną dalyvauti vestuvėse. Motina liko namie dėl daugelio priežasčių, bet tik ponas Heilas žinojo tikrąją. Ponia Heil kategoriškai atsisakė pasirodyti vestuvėse vilkėdama pilka satino suknele, kuri buvo jau nebe nauja, bet dar ir ne sena, ir savo atsisakymą paaiškino taip: jeigu vyras neturi pini-gų aprengti žmoną naujais drabužiais, ji nesirodys savo vienintelės sesers dukters vestuvėse. Jeigu ponias Šou būtų numanusi tikrąją ponios Heil nedalyvavimo priežastį, būtų padovanojusi jai krūvą suknelių. Bet nuo tų laikų, kai ponias Šou buvo tik neturtinga dailutė panelė Beresford, praėjo jau per dvidešimt metų ir ji spėjo pamiršti visus rūpesčius, išskyrus lemtingąjį amžiaus skirtumą, apie kurį galėdavo postringauti gerą pusvalandį. Brangioji jos Marija ištekėjo pamilusi puikaus būdo žmogų, vyresnį už ją tik aštuoneriais metais. Ponas Heilas – vienas iš geriausių pamokslininkų, kokį ji buvo girdėjusi, ir tikras parapijos pastoriaus idealas. „Ko dar šiame pasaulyje galėtų trokšti brangioji Marija, kuriai pavyko ištekėti iš meilės?“ – galvojo sau ponias Šou.

Ponios Heil atsakymas į šį klausimą būtų buvęs gana ilgas. Ji būtinai

paminėtų sidabriškai pilką šilko suknelę, baltą skrybėlaite, dar gerą tuziną apdarų, papuošalų ir šimtus namams reikalingų daiktų.

Margareta žinojo tik tiek, kad jos motina neatvyko dėl nepalankių aplinkybių, ir giliai širdyje dėl to nesikrimto, nes manė, jog joms geriau susitikti Helstone nei sumaišties sklidinuose namuose Harlio gatvėje, kur jai pačiai teko vaidinti Figaro vaidmenį ir spėti atsirasti iškart keliose vietose. Darbai ir rūpesčiai per pastarąsias keturiasdešimt aštuonias valandas Margaretą neapsakomai išvargino.

Paskubomis atsisveikinusi su tetule ir pussesere ji jautėsi prislėgta ir gailavo laikų, kurie, kad ir kokie buvo, niekada nebegrįš. Merginos širdį prislėgė didesnis sunkumas, nei ji tikėjosi, nors grįžta į gimtuosius namus – į gyvenimą, kurio ilgėjosi daugelį metų, kol tas ilgesys palengva išblėso. Ji skausmingai vijo šalin praeities prisiminimus vildamasi džiugios ir nerūpestingos ateities. Pagaliau jos mintys apsistojo ties dabantimi, ties mylimu tėčiu, kuris miegojo atsišliejęs į sėdynės atkalnę.

Jo melsvai juodi plaukai, jau pradėję žilti, krito ant kaktos retomis sruogomis. Veido bruožai paastrėję, nors kadaise jie buvo labai subtilūs ir laikyti netgi gražiais. Miegantis senasis pastorius atrodė nerūpestingas, bet šis nerūpestingumas – veikiau poilsis po darbų nei be rūpesčių gyvenančio žmogaus ramybė. Margaretą sukretė jo iškamuotas veidas ir ji vėl paniro į prisiminimus mėgindama suprasti, kas graužia tėvo širdį.

„Vargšas Frederikas! – atsidususi pagalvojo ji. – Ak, jeigu Frederikas, užuot stojęs į laivyną ir visiems laikams dingęs, būtų tapęs pastoriumi! Norėčiau daugiau apie tai sužinoti. Iš tetos Šou pasakojimo aš nieko nesupratau. Tik žinau, jog dėl to siaubingo nutikimo Frederikas negali sugrįžti į Angliją. Vargšas tėtis! Koks liūdnas jis atrodo. Gerai, kad važiuoju namo ir galėsiu būti su tėvais.“

Kai tėvas prabudo, Margareta pasveikino jį džiugia šypsena, kurioje nebuvo matyti nė šešėlio nuovargio. Jis taip pat nusišypsojo, bet vangiai, lyg būtų atpratęs. Jo veidą vėl apniaukė kasdienis nerimas. Pastorius turėjo įprotį krutinti lūpas, tarsi be perstojo kalbėtų, ir dėl to jo veidas atrodė neryžtingas. Tačiau akys – tokios pat didelės ir švelnios kaip dukters. Jų lėliukės, pridengtos perregimų vokų, judėjo palengva, beveik didingai. Margareta buvo panašesnė į tėvą nei į motiną.

Kartais žmonės stebėdavosi, kad tokių gražių tėvų dukra anaip tol nėra graži, daugelio manymu, netgi negraži. Merginos burna buvo didoka ir visai nepriminė rožės pumpuro, vos vos prasiveriančio ištarti „taip“, „ne“ arba „prašau, sere“. Tačiau jos putlios raudonos lūpos buvo švelniai išlenktos. Oda, nors ne balta ir ne blyški, buvo glotni ir švelni, dramblio kaulo spalvos. Veido išraiška dažniausiai pernelyg santūri ir net atžari, ne itin deranti tokiai jaunai merginai, bet dabar, būdama su tėvu, Margareta visa švytėjo kaip ryto aušra, skruostuose išryškėjo duobutės, o žvilgsnis buvo sklidinąs vaikiško džiaugsmo ir gražiausių ateities vilčių.

Margareta sugrįžo namo liepos pabaigoje. Miško medžiai buvo pasipuoę tamsia tiršta žaluma, o paparčiai po jais maudėsi įkypuose saulės spinduliuose. Stoją karštos ir tvankios dienos. Margareta daug vaikščiojo, apimta žiauraus linksmumo mindė paparčius jausdama, kaip šie gniūžta nuo lengvų jos žingsnių ir paskleidžia tik jiems būdingą aromata. Ji užklysdavo į dykynes, užlietas šiltos kvapios šviesos, matydavo gausybę gyvų padarų – besimėgaujančių saule žvėrelių ir vabzdžių, žolių ir gėlių. Šie pasivaikščiojimai puikiausiai atitiko Margaretos lūkesčius. Ji jautė pasitenkinimą klajodama po savo mišką.

Kaimynystėje gyvenantys žmonės buvo jai artimi. Mergina įsigijo nuoširdžių draugų, mielai mokėsi kalbėti taip, kaip kalba jie, jautėsi tarp jų laisvai, čiūčiuodavo jų vaikus, šnekučiuodavosi su jais arba iš lėto aiškiai skaitė senukams, ligoniams nunešdavo skanaus viralo, o neilgai trukus nusprendė padirbėti mokykloje, į kurią kasdien eidavo tėvas. Ji noriai aplankydavo kurį nors iš naujųjų draugų, gyvenančių trobelėse žalio miško pavėsyje – vyrą, moterį ar vaiką.

Jos gyvenimas anapus namų slenksčio buvo nuostabus, tačiau namuose anaip tol ne viskas ėjosi sklandžiai ir ji vaikiškai kaltino save už įžvalgumą, už supratimą, kad ne viskas yra taip, kaip turėtų būti. Motina, visada tokia gera ir švelni, kartais atrodydavo labai nepatenkinta jų padėtimi. Ji manė, kad vyskupas pasielgė neteisingai nesuteikęs ponui Heilui geresnės vietos, ir priekaištaudavo vyrui, kodėl šis nesiryžta pareikšti pageidavimo palikti parapiją ir gauti aukštesnį postą. Pastorius

visada atsakydavo, girdi, jeigu jam pavyks iki galo atlikti savo pareigą mažučiam Helstone, jis bus visai patenkintas. Tačiau sulig kiekviena diena tėvas darėsi vis labiau prislėgtas. Kaskart, kai ponias Heil pareikalavo, kad vyras prašytų paaugštinimo, šis vis labiau užsislėgdavo.

Tokiomis dienomis Margareta stengdavosi sutaisyti motiną su Helstone. Ponia Heil skųsdavosi, esą artima miško kaimynystė kenkia jos sveikatai, o Margareta pasakodavo jai apie saulės nušviestas laukymes. Mergina buvo įsitikinusi, kad motina tiesiog per daug priprato sėdėti namie, retai kada iškeldama koją toliau bažnyčios, iki mokyklos ar iki kaimynų. Kurį laiką tokie pokalbiai padėdavo, bet kai atėjo ruduo ir orai tapo permainingesni, motina vėl ėmė mintyti apie nesveiką Helstone klimatą. Skundėsi, kad vyras, nors ir labiau išsilavinęs už poną Hjumą, o parapijos šventiko priedermes atlieka geriau už poną Goldsvortą, neužima tokio aukšto posto kaip šiuodu buvę jų kaimynai.

Margareta pasirodė esanti nepasirengusi gyventi namuose, kuriuose viešpatauja nepasitenkinimas. Ji mielai išsiskyrė su Harlio gatvės prabanga, kuri tik varžė jos laisvę. Žinoma, prabanga teikė malonumą, tačiau kai iškilo reikalas, išdidumas padėjo Margaretai apsieiti be jos. Bet debesys niekada neateina iš tos pusės, iš kurios jų lauki. Kai Margareta anksčiau leisdavo atostogas namuose, ji tik kartkartėmis nugirdavo motinos skundus. Tų dienų prisiminimai buvo šviesūs – visas nemalonus smulkmenas mergina tiesiog pamiršdavo.

Įpusėjus rugsėjui prasidėjo rudenio lietūs ir vėjai. Margareta buvo priversta daugiau laiko praleisti namie. Helstone buvo negausu jų aplinkos žmonių ir pastoriaus namuose nedažnai pasitaikydavo svečių.

– Tas Helstonas – vienas gūdžiausių Anglijos užkampių, – užėjus prastam ūpui pareiškė ponias Heil. – Apgailestauju, kad tėtis neturi su kuo čia bendrauti: mes gyvename kaip atsiskyrėliai ir jis ištiesas savaites mato tik fermerius ir darbininkus. Jeigu apsigyventume kitame parapijos gale, galėtume lankytis Stenfeldse ir, žinoma, matytis su Gormanais.

– Su Gormanais? – perklausė Margareta. – Ar turi omenyje tuos Gormanus, kurie praturtėjo prekiaudami Sautamptone? Džiaugiuosi, kad su jais nebendraujame. Aš nemėgstu verslininkų. Manau, mums užvis

geriausia gyventi toli nuo visų, bendrauti tik su kaimiečiais, darbininkais ir su žmonėmis, kurie nemoka apsimetinėti.

– Margareta, mieloji, neturėtum būti tokia išranki! – tarė motina prisiminusi jauną ir dailų poną Gormaną, su kuriuo kartą susipažino pas poną Hjumą.

– Aš ir nesu! Mano skonis labai įvairiapusis. Man patinka žmonės, kurių veikla susijusi su žemdirbyste. Patinka kariškiai, jūrininkai, taip pat mokslininkai. O tu nori, kad žavėčiausi mėsininkais, kepėjais ir žvakdirbiais, argi ne?

– Gormanai niekada nebuvo nei mėsininkai, nei kepėjai, jie labai gerbiami žmonės ir verčiasi karietų gamyba.

– Puiku. Karietų gamintojai – irgi verslininkai, mano galva, jų darbas netgi ne toks naudingas kaip mėsininkų ir kepėjų. Kaip aš pavargdavau kasdien važinėtiš tetos Šou karieta ir kaip mėgždavausi vaikščiodama pėsčiomis!

Margareta vaikščiodavo nepaisydama oro. Būdavo tokia laiminga išėjusi iš namų, kad bemaž leisdavosi šokti. Einant per laukymę vakarų vėjas švelniai stumdavo iš nugaros. Merginai atrodydavo, kad ji lapelis, nešamas rudens vėjo. Bet vakarais namuose būdavo nelengva išlikti ramiai. Iškart po arbatos tėvas užsidarydavo mažutėje bibliotekoje ir jos su motina likdavo dviese. Ponios Heil niekada nedomino knygos, o vedybinio gyvenimo pradžioje ji net drausdavo vyrui skaityti balsu, kol ji tvarkosi. Kartais jie pažaisdavo *trik-trak*. Vėliau ponui Heilui atsirado daug veiklos, susijusios su mokyklos ir parapijos reikalais, ir neilgai trukus jis pastebėjo, kad žmona šių darbų nelaiiko svarbia jo profesijos dalimi, mano, jog vyras užsiima jais tik norėdamas ją paerzinti. Tada jis įprato užsisklęsti bibliotekoje ir leisti vakarus skaitydamas filosofijos ir religijos traktatus.

Kai Margareta sugrįždavo namo atostogų, atsiveždavo didelę dėžę knygų, rekomenduotų mokytojų ar gubernančių. Ji greitai suprato, kad vasaros diena per trumpa ir gaila ją gaišti skaitymui. Dabar savo žinioje ji turėjo tik perneštas iš tėvo bibliotekos anglų klasikų knygas, kuriomis buvo užpildytos nedidelės knygų lentynos svetainėje. Tomsono „Metų

laikai“, Heilio „Kuperis“ ir Midltono „Ciceronas“ buvo iš jų naujausios ir įdomiausios. Lentynose tilpo ne tiek jau daug knygų.

Margareta išpasakojo motinai visas savo gyvenimo Londone smulkmenas. Ponia Heil klausėsi susidomėjusi, kartais nusistebėdavo ir ko nors paklausdavo, o kartais, neslėpdama apgailestavimo, lygindavo ramų ir patogų sesers gyvenimą su gana kuklia Helstono parapijos buimi. Tokiais vakarais Margareta neretai staigiai nutraukdavo pokalbį ir įsiklausydavo, kaip į švininę erkerio palangę barbena lietus. Porą kartų net susigriebė skaičiuojanti lašus. Ji svarstė, ar išdrįs kada nors paklausti, kur dabar yra Frederikas, ką veikia ir ar seniai yra atsiuntęs kokią žinutę.

Tačiau Margareta taip pat suprato, kad motinos negalavimai ir priešškumas Helstonui prasidėjo nuo maišto, kuriame dalyvavo Frederikas. Margareta nežinojo to įvykio smulkmenų, tačiau jai susidarė įspūdis, kad visa šeima tylomis susitarė apsimesti, jog tą liūdną istoriją yra pamiršusi. Ši aplinkybė vertė merginą susitūrėti ir vengti pavojingos temos. Kai Margareta būdavo su motina, jai atrodydavo, kad apie viską pasiklausti galėtų tėvo. O kai būdavo su tėvu, galvodavo, jog lengvai galėtų apie tai pasikalbėti su motina. Galbūt nieko naujo net neišgirstų.

Viename iš laišku, kurį ji gavo dar prieš išvažiuodama iš Harlio gatvės, tėvas rašė, jog atėjo nuo Frederiko žinutė. Jis gyvena Rio de Žaneire, yra sveikas ir siunčia jai nuoširdžiausius linkėjimus. Šykščios eilutės – nė lašo gyvo jausmo, kurio ji tikėjosi. Retais atvejais, kai būdavo paminimas brolis, jį visada vadindavo tik „vargšu Frederiku“. Jo kambaryje viskas tebebuvo taip, kaip jis paliko. Dikson, ponios Heil tarnaitė, kruopščiai jį tvarkydavo ir prižiūrėdavo.

Dikson nuolatos prisimindavo dieną, kai ledi Beresford priėmė ją į sero Džono namus patarnauti nuostabiosioms panelėms Beresford, Ratlendširo gražuolėms. Poną Heilą Dikson visada laikė kliūtimi, išdygusia jaunosios ledi kelyje į kerinčią sėkmę. Jeigu panelė Beresford nebūtų taip skubėjusi ištekėti už neturtingo kaimo pastoriaus, kas žino, kuo ji galėjo tapti. Tačiau Dikson buvo pernelyg atsidavusi, kad apleistų vargšę savo poniją nelaimėje (tai yra ištekėjusia). Todėl liko su ja ir visada laikė save gerąją feją gynėją, kurios priedermė – griauti piktojo milžino

pono Heilo planus. Ponaitis Frederikas buvo jos numylėtinis ir pasididžiavimas ir ji kas savaitę ateidavo sutvarkyti jo kambario, tarytum jis galėtų bet kurią akimirką grįžti namo.

Margareta numanė, jog veikiausiai buvo ir daugiau laiškų nuo Frederiko, apie kuriuos motina nežinojo ir dėl kurių tėvas tapo toks neramus. Atrodė, ponia Heil nepastebi nei vyro išvaizdos, nei jo elgesio permainų. Jis visada buvo švelnus, geras ir pasirengęs padėti visiems, kam reikia pagalbos. Apsilankęs prie ligonio mirties patalo ar išgirdęs apie kokį nors nusikaltimą, kelias dienas būdavo prislėgtas.

Margareta netruko pastebėti nuolat išsiblaškusį jo žvilgsnį, tarytum tėvo mintys visą laiką skrajotų nežinia kur. Kasdieniai darbai – kenčiančiųjų guodimas, vaikų mokymas mokykloje – nepajėgė išblaškyti jo nerimo. Ponas Heilas net liovėsi lankyti parapijiečius, jis vis dažniau užsidarydavo kabinete ir neramiai lūkuriuodavo kaimo paštininko, kuris atėjęs tyliai pabelsdavo į virtuvės lango rėmą. Jeigu būdavo giedra, ponas Heilas dažnai vaikštinėdavo po sodą nenusitverdama darbo, o jeigu oras subjurdavo – stovėdavo susimąstęs prie lango darbo kambaryje, kol jį pašaukdavo paštininkas. Eidamas takeliu paštininkas pagarbiai nulenkdavo galvą sveikindamasis su dvasininku, stebinčiu jį pro šilkmedžio gyvatvorę arba pro didžiulį arbuto medį, tada pastorius grįždavo į savo darbo kambarį ir sunkia širdimi, kamuojamas neramių minčių imdavosi darbo.

Tačiau Margareta buvo tokio amžiaus, kai faktais nepagrįstas nuojautas lengvai išblaško saulėta diena arba kokie nors palankūs išorės veiksniai. Kai spalį stoji dvi puikios šiltos savaitės, jos rūpesčiai išlakstė lyg pienės pūkeliai ir merginos galvoje liko tik miško grožybės. Paparčiai nuvyto ir palijus daugybė proskynų, į kurias liepą ir rugpjūtį Margareta galėjo pažvelgti tik iš tolo, tapo įžengiamos. Londone ji drauge su Edita mokėsi piešti ir dabar, pagaliau nusistovėjęs gražiems orams, Margareta nutarė apmesti kelis eskizus.

Vieną rytą, jai statant piešimo lentą, kambarinė Sara plačiai atvėrė svetainės duris ir pranešė:

– Ponas Henris Lenoksas.

III

NESKUBĖK IR BŪSI PIRMAS

*Mokykis kautis dėl moters pasitikėjimo
Kilniai kaip dėl didžiausios vertybės,
Narsiai kaip dėl savo gyvybės,
Ištikimai ir oriai.
Vesk ją šalin nuo tuščio šurmulio,
Parodyk jai žvaigždėtą padangę,
Saugok ją tyrais savo žodžiais
Be pataikavimo drumzlių.*
Elizabeta Brauning

Ponas Henris Lenoksas. Margareta galvojo apie jį vos prieš akimirką – prisiminė, kaip jis klausinėjo Londone, ką ji veikianti namuose. „Paminėk saulę – ir išvysi šviesos spindulį.“

Džiaugsmas tarsį saulė nušvietė Margaretos veidą, ji padėjo šalin piešimo lentą ir stipriai paspaudė Henriui ranką.

– Sara, pakviesk mamą, – paprašė ji. – Mudvi su mama norime išklausinėti jus apie Editą. Kaip džiaugiuosi, kad atvažiavote!

– Argi aš nežadėjau atvažiuoti? – atsargiai paklausė jis.

– Bet teko girdėti, kad jūs išvykote į Škotiją, todėl net nesitikėjau, jog užsuksite į Hampšyrą.

– Na... – su akivaizdžiu palengvėjimu tarė Henris. – Mūsų jaunavedžiai ėmė taip kvailai ir rizikingai šėlioti – tai puola karstytis po kalnus, tai irstytis valtimi ežere, – kad aš net pradėjau galvoti, ar nepa-

samdžius jiems guvernanto. Tiesą sakant, net mano dėdei nesisekė jų sudrausminti. Jie versdavo senuką jaudintis po šešiolika valandų per dieną. Vėliau aš supratau: tos porėlės nevalia patikėti vienam žmogui ir pamaniau neturįs teisės palikti jų, kol pamatysiu saugiai įsikūrusius laive, plaukiančiame į Plimutą.

– Jūs buvote Plimute? Edita apie tai net neužsiminė. Matyt, kaip visada, rašė paskubomis. Jie tikrai išplaukė antradienį?

– Taip, išplaukė ir nuėmė man nuo pečių atsakomybės našta. Edita perdavė jums linkėjimų. Regis, kažkur turiu ir laiškelių. Taip, štai jis.

– Ačiū! – šūktelėjo Margareta. Tada norėdama perskaityti laiškelių viena atsiprašė, tarusi, kad mamą pakvies pati, nes Sara, matyt, bus pamiršusi tai padaryti.

Kai ji išėjo iš kambario, Lenoksas apsidairė. Mažutė svetainė, nu-tvieksta ryto saulės spindulių, atrodė žaviai. Vidurinis erkerio langas buvo atlapotas, apačioje galėjai matyti rožių ir ryškiai raudonų saus-medžių krūmus. Nedidelė pievelė marguliavo įvairiaspalviais verbe-nų ir pelargonijų žiedais. Tačiau tie ryškiaspalviai žiedai už lango tik paryškino kuklų kambario apstatymą. Kilimas – toli gražu nebenaujas, kartūno užuolaidos išblukusios nuo dažno skalbimo. Pats kambarys – nedidukas, visai nederantis prie karališko Margaretos paveikslo.

Henris paėmė vieną iš gulinčių ant stalo knygų. Tai buvo Dantės „Rojus“ senu itališku balto veleninio popieriaus viršeliu auksuotomis raidėmis. Šalia gulėjo žodynas, kai kurie žodžiai buvo surašyti Margaretos ranka. Nuobodžių žodžių sąrašas, bet Lenoksui kažkodėl patiko į juos žiūrėti. Jis atsiduso ir padėjo knygas į vietą.

„Jie gyvena labai kukliai, kaip Margareta ir sakė. Keista. Regis, Beresfordai buvo laikomi pasiturinčiais žmonėmis“, – pagalvojo jis.

Tuo tarpu Margareta susirado motiną. Ši diena poniai Heil buvo viena iš tų, kai viskas atrodo sunku ir vargina. Pono Lenokso apsilankymas – taip pat savotiškas sunkumas, nors jo apsisprendimas atvažiuoti jai patiko.

– Kaip negerai! Šiandien mes pietaujame anksti ir nieko neturime, tik šaltos mėsos – juk tarnaitės lygina skalbinius. Tačiau privalome

pakviesti jį pasilikti pietų – vis dėlto jis Editos giminaitis. O tavo tėvas ši rytą itin prislėgtos nuotaikos ir aš net nenumanau kodėl. Ką tik buvau užėjusi pas jį į kabinetą – jis sėdi palinkęs prie stalo, užsidengęs rankomis veidą. Pasakiau, kad Helstono oras jam kenkia net labiau nei man; staiga jis pakėlė galvą ir paprašė manęs daugiau nė žodžiu neužsiminti apie Helstoną, esą nebegalys šito pakęsti. Jeigu yra žemėje jam patinkanti vieta, tai toji vieta – Helstonas. Bet aš esu įsitikinusi: kaltas tikrai ne drėgnas ir slegiantis oras.

Margareta pajuto, kaip jos dangaus skliaute atsirado mažas šaltas debesis ir uždengė saulę. Mergina kantriai klausėsi vildamasi, kad motina taip sako tik norėdama palengvinti sau širdį. Reikėjo grįžti pas poną Lenoką.

– Tėčiui patinka ponas Lenoksas, juodu puikiai sutarė vestuvių pokylyje. Manau, jo apsilankymas tėtį pradžiugins. Nesikrimsk dėl vaišių, miela mamyte. Šalta mėsa kuo puikiausiai tiks priešpiečiams ir ponui Lenoksui jie atstos dviejų valandų trukmės pietus.

– Bet kaip mes jį užimsime iki tol? Juk dar tik pusė vienuoliktos.

– Pasikviesiu jį drauge piešti. Žinau, jis mėgsta piešti, o tau nereikės su juo bendrauti. Tačiau dabar pasirodyk – jam bus keista, jei neateisi.

Ponia Heil maloniai nusišypsojo ir pasveikino poną Lenoką nuoširdžiai, kaip sveikinami giminaičiai. Jis tikėjosi, kad bus pakviestas praleisti pas juos visą dieną, ir kvietimą priėmė su džiaugsmu, o ponia Heil panoro pridėti dar ko nors prie šaltos jautienos.

Henrį džiugino viskas – taip pat ir Margaretos sumanymas eiti drauge piešti, nelaukti pono Heilo, su kuriuo susitiks tik per pietus. Margareta atnešė jam savo piešimo reikmenis, kad jis išsirinktų popierių ir teptukus. Tada abu kuo linksmiausiai nusiteikę išėjo iš namų.

– Sustokime čia minutėlę, – paprašė Margareta. – Šitos trobelės nuolat sukosi mano mintyse dvi lietingas savaites, tarsi priekaištaudamos, kad jų nenupiešiau.

– Kol dar nesugriuvo ir nedingo visiems laikams. Tiesą sakant, jas reikia nupiešti – jos labai tapybiškos – ir verčiau neatidėlioti kitiems metams. Bet kur mes atsisėsime?

– Oi! Jūs galėjote atvažiuoti čia tiesiai iš savo kontoros Templyje*, užuot du mėnesius klajojęs po kalnus! Štai, pažvelkite į tą dailių rąstą, kurį paliko medkirčiai. Puiki vieta, šviesos taip pat pakanka. Aš užtiesiu jį pledu ir išeis tikras miško sostas.

– O kojas galėsime pailsinti toje balutėje – kaip ant karališkosios pakojos! Kas gyvena šiuose nameliuose?

– Juos pasistatė naujakuriai prieš penkiasdešimt ar šešiasdešimt metų. Vienas yra tuščias – eigučiai ketina jį nugriauti iškart, kai pasimirs šalimais gyvenantis senukas. Vargšelis! Žiūrėkite, štai ir jis, aš turiu priėti ir su juo pasikalbėti. Jis toks kurčias, kad išgirsite visas mūsų paslaptis.

Pasirėmęs lazda vienplaukis senukas stovėjo saulės atokaitoje priešais savo namus. Kai Margareta priėjo ir prakalbo, atšiaurūs jo veido bruožai kaipmat sušvelnėjo. Lenoksas skubiai apmetė dvi figūras ir kraštovaizdį antrame plane. Kai atėjo metas traukti namo, sutvarkyti piešimo reikmenis, surankioti popieriaus skiautes ir parodyti vienas kitam savo eskizus, Margareta iškart suprato, jog tapybiškos trobelės svečio nėra nesudomino. Mergina nusijuokė ir nuraudo; ponas Lenoksas įdėmiai stebėjo jos veide atsispindinčių jausmų kaitą.

– Pavadinčiau tai klasta, – tarė ji. – Nemaniau, kad piešite mane ir senąjį Isaką, kai paprašėte išklausinėti jį apie šių trobelių praeitį.

– Nepajėgiau atsispirti. Jūs net neįsivaizduojate, kokia stipri buvo pagunda. Vargu ar išdrįsčiau pasakyti, koks brangus man šis eskizas.

Henris nebuvo įsitikinęs, ar mergina, prieš nueidama prie upelio nulplauti savo paletės, spėjo išgirsti pastaruosius jo žodžius. Sugrįžo ji šiek tiek įraudusi, bet žvelgė įprastai ir negudraudama. Henris apsidžiaugė, nes tie žodžiai jam išsprūdo nejučia. Taip pasitaikydavo retai, Henris Lenoksas visada iš anksto apgalvodavo savo žodžius ir poelgius.

Kai jie sugrįžo, namuose viešpatavo taiki atmosfera. Susirūpiniamo šešėlių nuo ponios Heil veido nuvijo du karpiai, kuriuos itin laiku padovanojo kaimynas. Ponas Heilas sugrįžo iš rytinių vaikštynių ir

* Viena iš dviejų Londono advokatų draugijų ir pastatas, kuriame ji įsikūrusi.

lūkuriavo svečio prie vartelių, atsiveriančių tiesiai į sodą. Nors buvo su aptrintu paltu ir panešiota skrybėle, atrodė kaip garbus džentelmenas.

Margareta didžiavosi tėvu. Matant, kokį įspūdį jis daro nepažįstamiems žmonėms, ją apimdavo tyras ir švelnus džiaugsmas. Tačiau tėvo veide ji vis dėlto pastebėjo keistą slopinamo nerimo pėdsaką.

Ponas Heilas paprašė jų parodyti eskizus.

– Man regis, tą šiaudinį stogą tu šiek tiek per daug patamsinai. – Jis atidavė Margaretai jos piešinį, tada ištiesė ranką paimti pono Lenokso eskizo, bet Henris vos akimirka, ne ilgiau, padelsė.

– Ne, tėti! Man taip neatrodo. Perkūnropės ir kiškio kopūstai taip patamsėjo nuo lietaus. Argi nepanašu? – paprieštaravo ji žvelgdama per petį tėvui, kuris tuo metu apžiūrinėjo pono Lenokso pavaizduotas figūras.

– Taip, labai panašu. Labiausiai – tavo figūra ir laikysena. Šalia – reumato suriesta nugara stovi vargšas senasis Isakas. O kas ten kyburiuoja ant medžio šakos? Ar tik ne paukščio lizdas?

– Oi, ne, ten mano skrybėlaitė. Aš negaliu piešti su skrybėlaitė – pradeda kaisti galva. Kažin ar man pavyktų pavaizduoti žmogų? Čia tiek daug žmonių, kuriuos norėčiau nupiešti.

– Pasakyčiau taip: jeigu panorėsite siekti panašumo, būtinai pasieksite, – tarė ponas Lenoksas. – Aš tikiu norų galia. Manau, ir man pavyko pasiekti panašumo piešiant jus.

Ponas Heilas pirmasis išgengė vidun, nes Margareta užgaišo, kol nuskyknė kelias rožes, kuriomis norėjo pasipuošti suknele.

„Bet kuri londonietė būtų supratusi paslėptą užuominą, – pamanė ponas Lenoksas. – Kalbėdama su jaunu vyru kiekviename žodyje ieškotų paslėptų komplimentų. Bet Margareta ne tokia.“

– Palaukite! – šūktelėjo jis. – Leiskite jums padėti!

Jis nuskyknė Margaretai kelias aukštai augusias aksomines tamsiai raudonas rožes ir jas padalijo: dvi įsikišo į kilpele, o kitas atidavė jai, patenkintai ir laimingai.

Per pietus sruveno malonus pokalbis. Ir namiškiai, ir svečias turėjo apie daug ką vieni kitų paklausti. Jie pasidalijo naujausiomis žiniomis

apie ponios Šou kelionę į Italiją. Įdomus pokalbis, paprastas kaimo dvasininko gyvenimas, o labiausiai Margaretos kaimynystė privertė Lenoką pamiršti nedidelį nusivylimą, kuris buvo apėmęs jį iš pradžių.

– Margareta, vaikeli, gal parinktum mums kriaušių desertui? – paprašė ponas Heilas, kai ant stalo atsirado į grafiną iš butelio perpiltas vynas – prabangos ir svetingumo ženklas.

Ponas Heilas pasiskubino. Galėtum pamanyti, kad kaimo klebonijoje neįprasta vaišinti desertais. Jeigu jis būtų grįžtelėjęs atgal, būtų pamatęs trapius sausainius, uogienes ir kitokius saldėsius, įprasta tvarka išrikiuotus ant bufeto ir laukiančius savo eilės. Tačiau jo mintis užvaldė kriaušės.

– Palei pietinę sieną auga kelios rudosios berė*, kurios vertesnės už visus užjūrių vaisius ir uogienes. Nubėk, Margareta, paskink mums.

– Siūlau verčiau išeiti į sodą ir paragauti ten, – įsiterpė ponas Lenokas. – Kas gali būti skaniau, kaip atsikąsti kvepiančios saule traškios sultingos kriaušės! Vienintelis negerumas – širšės, kurioms nestinga įžūlumo kautis dėl vaisiaus net saldžiausią mėgavimosi akimirka.

Jis pakilo pasirengęs sekti įkandin Margaretos, kuri jau spėjo išeiti į sodą, ir laukė tik ponios Heil leidimo. O ši buvo mieliau linkusi užbaigti pietus derama tvarka, laikantis taisyklių. Juoba abi su Dikson surado podėlyje indą, skirtą nusiskalauti pirštams, – tyčia, kad pasirodytų prieš dažną generolo Šou našlės namų svečią. Tačiau kai ponas Heilas taip pat pakilo nuo stalo, jai teliko nusileisti.

– Aš apsiginkluosiu peiliu, – pareiškė ponas Heilas. – Jau nebegaliu taip kaip jūs imti ir atsikąsti vaisiaus. Tenka jį nusilupsti, susipjaustyti ketvirtukais ir tik tada ragauti.

Užuot ieškojusi lėkštės, Margareta sudėjo kriaušes ant buroklapio, kuris gražiai paryškino rusvą jų auksą. Lenokas smalsiau žvilgčiojo į ją negu į kriaušes. Jos tėvas, linkęs priekabiajai atsirinkti laimingiausias ir tobuliausias akimirkas, kurias kartkartėmis pasivogdavo iš savo nerimo, pasiėmė gardžiausią, labiausiai prinokusią kriaušę ir atsisėdo ant sodo suolo.

Kai Margaretos tėvas, kaimo pastorius Heilas, paklusęs sąžinės balsui, meta savo tarnystę, visai šeimai tenka iš jaukių namų Hampšyre keltis į Šiaurės Angliją. Pramoninis Miltonas iš pradžių pasirodo merginai bjaurus ir atstumiantis, tačiau laikui bėgant, sužinojusi, kaip vargingai gyvena vietiniai fabriku darbininkai, Margareta pradeda aistringai kovoti už jų teises, už socialinį teisingumą.

Žibalo į ugnį įpila ir audringi santykiai su fabriko savininku Džonu Torntonu, kuris savo darbu susikrovė turtus. Jų ginčai, kaip Džonui derėtų elgtis su darbininkais, iš tiesų slepia didelį susižavėjimą vienas kitu.

Romane „Šiaurė ir Pietūs“ žmogiški jausmai meistriškai susipina su socialinėmis problemomis. Margareta Heil yra viena originaliausių Viktorijos laikų literatūros herojų.

Elizabeth Gleghorn Gaskell (1810–1865) geriausiai žinoma kaip romanų „Šiaurė ir Pietūs“ ir „Kranfordas“ autorė ir savo draugės Charlotte Brontė biografė.

Rašyti Elizabeth Gaskell pradėjo 1845 metais, ieškodama paguodos po sūnaus netekties. Anonimiškai 1848 metais išleista romaną „Merė Barton“ palankiai įvertino Charlesas Dickensas. Pavadinęs Elizabeth mieląja Šecherezada jis pakvietė bendradarbiauti savo leidžiamame savaitiniame žurnale „Household Words“. Šiame žurnale romanas „Šiaurė ir Pietūs“ pirmą kartą dalimis ir pasirodė.

✓ Nuo to laiko romaną įvairiomis kalbomis perskaitė milijonai pasaulio skaitytojų, jis buvo tris kartus ekranizuotas.

*Šiaurė
ir Pietūs*

svajonių knygos

9 786090 304617

www.svajoniuknygos.lt

www.facebook.com/svajoniuknygos